زەلام : بـ (هندە) زێرا .

حاکم : «ئەو» زێر دانە کابرای و گۆتە کورکی تۆ دێ لگەل من هێی . . . دێ لناڤ کوچکێ شولکەی .

کورك بۆ چایچی و چاگێراند لناڤ کوچکێ . . . روژەکێ دوستێ وان هات . . بەرێ خوە دایێ کورك یێ چایێ د گێرینیت لناڤ کۆچکا حاکمی .

دوست : چ حالە برا ؟

کورك : دێ بوورت .

سالێ بوورین دەمەکی حاکم مر . . . خەلکێ بازێری تەیرکێ دەولەتێ هلاڤێت . . . دادا سەر سەرێ کورکی . . . کورك بۆ حاکمێ بازێری و حاکم لبازێری و دەڤەرێ هەمیێ کر . هەیامەکێ کێم بووری . دوستێ وان هات کوچکێ بەرێ خوە ددەتێ کورك یێ بویە حاکم .

دوست : برا چ حالە ؟

حاکم «کورك» : دێ بوورت . تە ئەز و برایێ من دیتین خەنەکێ باش . پاشی تە ئەم دیتین گەلەك بێ چارە . پاشی تە ئەز دیتم دەمێ ملێ من و گای پێکڤە لبەر سینگێ جوتکاری . پاشی تە ئەز دیتم چایچی لکوچکا حاکمی . لێ بەلێ ئەو هەمی بوورین . ئەڤە تۆ یێ من دبینی ئەز حاکمم . لێ ئەوژی دێ بوورت . چەند سالەك بوورین حاکم نەساخ بوو بنەخوشیەکا پیس . . . . دوستێ وی هات سەرادا . . . هەکەر بەرێ خوە ددەتێ حاکم زۆر یێ بێ چارەیە .

دوست :- برا چ حالە ؟

کورك «حاکم» : هەمی بوورین . لێ بەلێ ئەڤە نا بووریت .

حاکم مر . و چوو بەر دلوڤانیا خودێ مەزن .

هزار رەحمەت لدەیبابێت خوێندەڤانا .

تیبین :

ئەڤ چیروکە هاتە وەرگرتن ژ زار دەڤێ ئەحمەدێ ئوسمانێ خەنکێ گوندێ قومریێیە لدەڤەرا بەرواری بالا . ژیێ وی نێزیکی ٥٠ سالە یە .

بالۆرە

ئەحمەد شادی

قەلادزێ

١٩٨٤

بالۆرە . . . بریتی‌یە لەو دەنگ‌و ئاوازەی کە لە گەروی مرۆڤەوە دێتە دەرەوە . بەهۆی لێدانی دەست‌و پەنجەوە . لەخوار چەناگەوە تاکۆتایی‌مل بەسینگەوە . بەهۆی هەڵبرینی دەنگەکە بەسەدایەکی خۆش . پەنجەی دەستیش ڕۆڵێ خۆی تێدا دەبینێ . بەهۆی لەراندنەوەی دەنگەکە واتا قامك لە گەرودان‌و دەنگ دەبنە مۆسیقاو ئاوازێك . . . بالۆرە گووتن . . . . هەموو کەسێك ناتوانێت بیلێت . ئاوازو ئیقاعەکەی بەرێك‌و پێکی دەربرێت . وەکو نۆتەی مۆسیقا شارەزایەکی باشی دەوێت . هەرچەندە دەنگی خۆش بۆ خۆی سازو ئاوازێکە . . دەنگی ناسك‌و تیژو خۆش بۆ بالۆرە گووتن دەشێن . زیاتر دەنگی ئافرەت بەتام‌و چێشترە بۆ بالۆرە گووتن . . بالۆرە دەکرێت بەسێ بەشەوە . . .

١ – **بالۆرەی ئەویندارىو خۆشەویستی .**
٢ – **بالۆرەی (هجو) واتا شەرە جنێو .**
٣ – **بالۆرەی (وصف) کردنی سروشتو جوانی .**

١ – **بالۆرەی ئەویندارىو خۆشەویستی :–**

ئەو جۆرە بالۆرەیە پیٚ‌هەڵدا گووتنێکە لە نێوان شۆرە لاوو کیژۆلاٚندا ، بەتایبەتی لە کێوو کەژان . . لە لێرەوارو هەڵدێران . . لە بژوێنو زەمەندان لە مێرگو مەزرایان . . لە نشێوو گەواندا . . سەرەتای کەژی بەهاران بەکۆمەڵ کیژو کوران دەچنە کنگرو رێواسان ، دەست دەکەن بە بالۆرە گووتن ، هەرکەسە بەسەر خۆشەویستەکەی خۆیدا هەڵدا دەڵێت . بەبالۆرە گووتنو پێداهەڵگوتن بەسەرهاتی ئەو ئەشقە پیرۆزەیان هۆنیوەتەوە ، هەر لە کازیوەی سبەینانەوە تازەردەی خۆرئاوا .

٢ – **بالۆرەی (هجو) واتا شەرە جنێو :–**

ئەو جۆرە بالۆرانەش هێجگار باون لە نێو کۆمەڵگەی کوردەواریماندا چ لە نێوان کورو کیژدا یان کیژ لەگەڵ کیژدا . . . بەم جۆرە رۆژ دەبەنە سەر بەگاڵتەو خۆشیو پیٚکەنینەوە . بالۆرەی جنێو دان تورەبوونو زویربوونی تێدا نی‌یە تەنها بۆ خۆشیو رۆژ بردنە سەرە ، چونکە لە سنووری تایبەتی خۆی دەرناچیٚ .

٣ – **بالۆرەی (وصف) کردنی سروشتو جوانی :–**

بە بالۆرە گووتنو هەڵدان وەصفی جوانی سروشتیان کردووە جا چ لوتکەی شاخو زورگو هەڵدێرو دارستانو مەزراو رەزو باغ بیٚ ! یان وەصفی جلو بەرگو لەنجەو لارو چاوو برۆبیٚ . هەر دیمەنێکی رەنگاو رەنگو قەشەنگ سەرنجی راکێشابن بەسەریاندا هەڵداگووتووەو لێك چوونو لەو چونی خۆشەویستەکەیان بەو دیمەنو جوانی‌یە کردووە .

بالۆرە گووتن . . . بەزۆری لەلایان ئافرەتەوە زیاتر دەگووترێت . لە نێو لادێیەکانی کوردستان ئافرەت سەربەستی‌یەکی تەواوی هەبووە . هەمیشە بە ئازادیو سەربەخۆیی ژیاوە ، رێگەی لیٚ نەگیراوە لە زۆرکاردا شان بە شانی پیاو هەڵسو کەوتی کردووە . نموونەیە ئێستاش کە ئافرەتێکی لادیٚ دێتە شار بیٚ‌عەباو پەچەیە ، وەیەك دوو بار ترێو تەماتەش دەفرۆشیٚ لەگەڵ کریاران بیٚ‌شەرمو بیٚ‌سڵەمینەوە رادەوەستیٚ . . سروشتو خاك وای لیٚ‌کردووە کە فێری خۆشەویستیەکی پاكو بیٚ‌گەردبیٚ ، بەئازادی دەنگی بەرز کردۆتەوە لە حەیرانو لاوكو بالۆرەو بەستەو گۆرانی . . لە کۆندا زۆر باو بووە بالۆرە گووتن لە نێو لادیٚو گوندەکانی کوردستان ، بەداخەوە رۆژ لە دوای رۆژ بەرەو کەمیو لەناو چوون نزیك دەبیتەوە چ شیعرو حەیرانو بەستەو لاوكو بالۆرە سودێکی زۆر زۆریان هەبووە بۆ ئەدەبی کەلەپورو فولکلۆری کوردی ، زیندویان کردۆتەوە دەم‌دەم بۆمان ماوەتەوەو زۆر شتیان لە لەناو چوون رزگار کردووە . بەلاشتانەوە سەیرو سەر سورمێنەر نەبیٚ گەر بڵێین بەشی زۆری خوێندەوارو نەخوێندەوار نازانن بالۆرە چی‌یە ؟ ! ! . . چۆنە ؟ ! تەنها ووشەکەیان بیستووەو بەس لیٚی ناکۆڵنەوەو پشت گوێی دەخەن . .

بەرای خۆم ئەو پرسیارو چەندو چۆنە دەخەمە ئەستۆی ئەدیبو رۆشنبیران . . بەتایبەتی ئەو بەرێزانەی کە بەدووای فولکلۆردا دەگەرێنو خۆیان بۆ تەرخان کردووە . هەتاکو ئێستا تەنها سیٚ دێرێك باسی بالۆرە نەکراوە . جگە لە باسەکەی کاك (مولود بێخاڵی) کە لە ژمارە (٨)ی گۆڤاری کاروان کورتە باسێکی دەربارەی بالۆرە نوسیوەو بەو شێوەیە پیٚ‌ناسەی کردووە .

(بەلورە :– بریتی‌یە لە دانانی هەردوو ئانگوستی گەورەی دەست : لەسەر قورگ وەگێرانی نزمە گۆرانیەکی تایبەتی بەم جۆرە هەمویان ووردە ووردە کۆ دەبنەوە بۆ گەرانەوە بەرەو ماڵ . پاش رابواردنێکی خۆش لە ناو گوڵو گوڵزاری داوێنی چەشانی چیا)[1] هەرچەندە کارێکی چاکی کردووە . بەلاٚم کەمو کوری بەکارەکەیەوە دیارە . . . کە بالۆرەی گۆر یووە بە بە لورە . . پێناسێکی ناتەواویشی کردووە.

تەماشایەکی کتێبی (دەروازەیەك بۆ ئاوازو گۆرانی کوردی)م کرد کە لە لایەن مامۆستا محمود زامدارەوە ئامادەکراوە، ئەویش هەر باسی نەکردوە پیاوو ئافرەتەکانی لادێ دەگێڕنەوەو دەڵێن :

کاتێك کە دەبینی کیژۆڵە یەکی جوانو شۆخو شەنگ کە بە قامکە ناسکەکانی لەگەروو دەداتو بالۆرە دەڵێت . . رێبوار ڕێی لێ بزردەبێو باڵندەش بە باڵەکانی لەنگەر دەگرێ هێندە خۆشو ناسك بووە بەو ئاوازو هەستو سۆزەی بەسەر خۆشەویستەکەیدا هەڵگوتووە ئەمانەش چەند نموونەیەکن:ــ

هـــــەی کـۆوە شانـــــــازیـــــــە
لـولـــــــــــەیی دەروازیـــــــــــــە
ئـــــاغـــــــایـــــــە دەم کـوژیـــــــە
بـــــە زمـــــــانی تـورکـــــــیـــــە
لـۆ کـوڕەی گـەورکـــــــــــــیـــــــە

* *

هـــــەر دەڕۆم بـــــانـــــەو بـــــانـــــە
کـــلـــکی کـۆچـــکـــێم پـــانـــە
شوبـــــــرام عـــــــەلی خـــــانـــــە
کـوژرا لـــــــەو دووکـــــــانـــــــە
سەر چـۆپـی مـــــــــەنگوڕانـــــــە

* *

هـــــــەر دەڕۆم چـۆمـــــاو چـۆمـــــە
بـــــــەگوارەی شەش گـۆمـــــــە
مـن بـوکـێ خـــــــاڵی خـۆمـــــــە
کـــــەسم نـــــەکـــــات لـۆمـــــە

* *

وەرە لـــــــــــەلایی لایـــــــــــە
بـۆم ڕاخـــــــەن بـــــــەڵمێو
پـــــێم دادەن کـــــــایـــــــە
دۆستی بێ بـــــــــــەقـــــــا

بـــــــــــرایمی دەدایـــــــــــە

* *

چـــبـــکـــەم بـۆ بـــرادەرێکی
بـــیـــنـــێرم بـۆ مـــاڵێکی
دەڵێن یـــــارم نـــــــەخۆشەو
بـــــابمرم بـــــە جـــــارێکی

* *

لـــــەسەر دارە بـــــیـــــمـــــە
خـوشکـێ تـــفـــەنگ چـــیـــمـــە
لـــــــــە دمی بـــــــابت ڕیمە
پـــێشت قـــایـــل نـــیـــمـــە

* *

دەربـــەنـــد لـــەمن بـــەچـــەرخـــە
لـــەسەرێ مـــەڕوو لـــەبنی بـــەرخـــە
حـــەزلـــێکـــردنی منو حـــەیـــرانێ بۆتـــە
بـــە خـــاتون ئـــەستیو شێخ فـــەرخـــە

* *

پـــەپوسێانـــەی دەنـــدوك زێڕیـــنـــە
کـوڕە حـــەیـــرانـــێم لـــە بۆ وەبـــیـــنـــە
هـــەڕۆ سەر ئـــەوان بـــڵنـــدو شاخـــانـــە
کـولاو قـوتنی دەسرۆك هـــەوریـــنـــە
جـوابی ئـــەصـــەحی لـــە بۆ من بـــیـــنـــە

* *

وەرە لـــــــــــە دووری دیـــــــــاری
گوڵۆکـــــەی ئـــــەوەل بـــــەهـــــاری
کـوانـــــــێن بـــــــەریو دیـــــــاری

* *

ئـــــــەو شاخـــــــــەی گەڕان گەڕە
کـــــــاکێ من تـولێ تـــــــــەڕە
بـــێریـــــــان لـــــــەسەر شەڕە

* *

ئەو شاخەی دەدیارن
سەریان بەژەنگارن
لاویان تێرا دیارن

* *

ئەو شاخەی بڵندو نەوی
یاخوا کەلێنیت تیٚ کەوی
تاکاکم لیٚ وەدیارکەوی

* *

ئەو مانگەی لە چڵکێدا
کاکیم دەبەندێدا
سەرو ماڵم لێدا

* *

دەرۆم لەپێت پێتان
مەیتی من لە کوێتان
ناکەم مەنگورە شێتان

* *

سوارەی لەسەر ئەسپی
خەنجەر نەبری دەستی
حەیفە دەزگیرانیان خواستی

* *

بریا داری بی بام
لە دەرکیٚ ئاشی بام
نیسیٚیە لاوی بام

* *

شەدەکەی سەرت حاشیای دوخاوە
لەبەر چاووزار بۆی بانە دراوە
ئێستا مەیلی تۆم بەکەس نەداوە

* *

ئەو مەنە گەورە خەزورانم بیٚ
چیغی لول دراو دیوە خانم بیٚ
سەوزەی قەدبارێك دەزگیرانم بیٚ

* *

دەستە سری دەستیت تۆپیٚ کەتانیٚ
بێنە بۆت بشۆم بەرەو جێژنانیٚ
تاپێك شاد ببین قائەخری زەمانیٚ

* *

فەصڵێك دەمبەنو دەمنێژن
قەبریم بەگوڵاویٚ دارێژن
هەتا یار دیٚ هەر مەم نێژن

* *

خوایە قەبرم سەرە ڕێبیٚ
دایم دەرهەم تەقەی پیٚ بیٚ
ئەگەر یار هات چاوم لێبیٚ

* *

فەصڵێك دەبەن بۆ سەرقەبری
تاوێك لەمن بگرن سەبری
داخوا یارم چۆن بۆ دەگری

* *

دەستەسری دەستیت هەوری بەهاریٚ
خۆمن نەمردووم تۆ دەگری یاریٚ

* *

دەستەسری دەستیت ئاڵی لیمۆیە
ئارەق پیٚ بڕێژە لە ڕێگای کۆیە

* *

دەستەسری دەستیت سوری کەڵوکیٚ
خۆمن نەمردوم تۆ دێنی بوکیٚ

* *

دەستەسری دەستیت کلۆجە تاقەبی
ئاوران مەدەوە عالەم تێگەبی